

'IK BEN HET. WEES NIET ANGSTIG'

Serie Hoor je mij?

U weet het, lieve mensen: gedurende de veertigdagentijd dit jaar proberen wij hier te luisteren naar stemmen uit het duister, stemmen van mensen die hun nood uitroepen en uitzien naar licht. Toen verleden jaar besloten werd dit thema te kiezen, konden we niet vermoeden dat wijzelf plotseling in een nood situatie terecht zouden komen. Weliswaar hopen en weten we dat die beproeving - want dat is het - voorbij zal gaan, maar ondertussen moeten we door moeilijke tijden heen en wordt van ieder van ons meer dan gewone solidariteit met andere mensen, dichtbij en veraf, gevraagd.

Gelukkig heeft onze nood ook lichtende kanten: we worden er eensgezinder, behulpzamer, creatiever door. Verleden weekend al, kreeg ik, tegelijk met vele anderen in de buurt, een brief van een onbekende die gratis hulp aanbood om boodschappen en andere klusjes voor me te doen. Ik hoefde maar te telefoneren en hij of zij zou er zijn. En waarschijnlijk hebben velen van jullie het filmpje gezien uit Italië waar, nu daar niet meer gezongen kan worden in opera of kerk, de mensen samen vanaf hun balkons een bel canto concert ten beste geven. Dat is hartverwarmend en we zullen de komende weken vast nog meer van dit soort verrassende initiatieven zien. Er is onder ons een enorm potentieel aan spirituele en daadwerkelijke krachten die juist nu de gelegenheid krijgen zich te tonen. Het motto blijft: we moeten goed op elkaar passen. Dat moeten we, nu ook van een plaats als deze, blijven herhalen.

De quarantaine waarin we momenteel verkeren biedt aan velen van ons gelukkig ook de gelegenheid te luisteren naar noodkreten die niets met corona te maken hebben. Vorige week hoorden we de klacht van de profeet Elias, en werden we herinnerd aan de verschrikkelijk nood waarin Syrische vluchtelingen aan de grenzen van Europa momenteel verkeren. Het wordt steeds duidelijker dat de Europese landen daar daadkrachtig moeten optreden, en veel regeringen - helaas niet de onze - hebben hulp toegezegd. Wel hebben in ons land een aantal steden zich bereid verklaard kinderen uit die kampen op te nemen, maar nu zijn reisverboden helaas een nieuw struikelblok. Hopelijk wordt er toch aan de slag gegaan. We moeten er juist nu niet aan denken dat onder die vele duizenden vluchtelingen ginds het coronavirus toeslaat. Laat ons als je blijft in deze moeilijke tijd niet vergeten dat de nood elders hoger is dan bij ons.

De evangelietekst die we zojuist hoorden heeft in eerste aanzet een totaal andere strekking. Het meest hartverwarmend daarin zijn Jezus' woorden: 'Wees niet bang, ik ben het' waarmee Johannes ons herinnert aan de Godsnaam die ooit klonk uit het brandende braambos: 'Ik zal er zijn', woorden die oproepen tot vertrouwen en die hopelijk deze weken ons ook als troost in de oren zullen klinken. Dit hoofdstuk, dat Johannes schreef rond de eucharistische maaltijd van de eerste christenen, is in feite veel langer. Wij hebben er vandaag een paar belangrijke passages uit gekozen, en misschien kunnen jullie thuis straks de Bijbel openslaan en die moeilijke tekst in zijn geheel nog eens overlezen. Waar het Johannes met zijn verhalen van het broodwonder en de storm op het meer, om begonnen is, zijn Jezus' mysterieuze woorden over brood en wijn: zijn 'lichaam en bloed'. Hoe geloven we dat, en wat doen we daarmee? Onze tekst eindigt, onverwacht maar veelbetekenend, met de bijna kwade vraag van een teleurgestelde Jezus aan zijn leerlingen: 'Willen jullie misschien ook weggaan?'

Op ons geloof bij het delen van brood en wijn kom ik zo dadelijk terug, maar die vraag over het weggaan houdt me, juist deze dagen, nog meer bezig. Geloof leidt helaas te vaak tot ruzie en scheiding. Het evangelie wijst ons hier op de noodzaak - 'noodzaak' is plotseling een heel toepasselijk woord - de noodzaak dus van samen delen, van eenheid en samenwerking, juist nu, tussen mensen met heel verschillende inzichten en achtergronden, al dan niet godsdienstig.

In onze westerse wereld zijn godsdiensten, alle verschillen en spanningen ten spijt, veelal geen rivalen meer van elkaar. Dat is vroeger wel anders geweest, en ook in onze tijd is godsdienst elders in de wereld - deze maanden, bijvoorbeeld, in India - nog vaak een oorzaak van strijd en onderdrukking. Ondertussen begint de mensheid als geheel toch steeds meer te beseffen dat we alleen samen iets goeds van deze wereld kunnen maken, dat we met name zo de klimaat-crisis kunnen oplossen, en hetzelfde geldt natuurlijk voor de coronacrisis van dit moment. We zoeken elkaar meer dan ooit op, bevragen, respecteren elkaar, juist ook godsdienstig. Als Christen bedenk ik ondertussen wel dat er waarschijnlijk nooit een mens geweest over wiens leven en wezen zoveel gesproken, geschreven en helaas ook gevochten en vermoord is als over Jezus van Nazareth. Niemand meer dan hij maakt de oude wijsheid waar dat corruptie van het beste tot de ergste corruptie voert. Er straalt van Jezus veel licht uit, maar ook rond zijn persoon roepen licht en duisternis elkaar op. De Shoa, de massamoord op de Joden, weten we, had in wezen ook daar mee te maken. Achter de niet aflatende, stille en zelfs nu soms nog bloedige strijd tussen Christenen, Moslims en Hindoes gaat ook steeds weer de kortzichtige pretentie schuil het enig ware geloof te bezitten.

Gelukkig zijn steeds meer Christenen de laatste decennia gaan vermoeden of beseffen dat Jezus onmogelijk de enig verlosser of redder van de mensheid kan zijn die Paulus en de christelijke theologie na hem verkondigen dat hij is. Wij kennen de geschiedenis van de mensheid voortaan te goed om niet in te zien dat er - God zij dank - door en na Jezus vaak mensen zijn opgestaan wier liefde en medemenselijkheid voor hun eigen tijd en beschaving een bron van kracht en inspiratie geweest zijn: van Confucius tot Gandhi, van Mozes tot Mohamed, van Theresia van Avila tot Etty Hillesum: iedereen moet zelf maar invullen. In velen van hen en in hun zeer uiteenlopende godsdiensten is eenzelfde goddelijke Geest van menslievendheid geïncarneerd en werkzaam geweest als in Jezus van Nazareth. Hij mag voor ons Christenen de belangrijkste zijn, hij is vooral een oproep om met al die andere godsdiensten en bronnen van menslievendheid samen op te gaan. Dat wilde Jezus zelf ook. 'In het huis van mijn Vader zijn vele woningen', laat Johannes hem zeggen. Wij beseffen steeds meer dat de tijd voorbij is van christelijke zendelingen en missionarissen die het enige, ware geloof overal op aarde gingen uitdragen. Onze God van liefde openbaart zich in talloze rechtvaardigen onder de mensenkinderen, steeds met andere gezichten, en in andere godsdiensten.

Als witte mensen met veel superioriteitsgevoel hebben wij eeuwen lang, bewust en vooral onbewust, kortzichtige ideeën gehad over anders gekleurde mensen en we wennen er nog steeds maar moeizaam aan dat Gods wereld er een is waar gekleurde mensen echt even belangrijk zijn als wijzelf, dat zij onze wereldbeschouwing niet nodig hebben, wel onze hulp, zoals wij ook hun hulp nodig hebben. Zo moeten we er ook aan wennen dat onze Christelijke godsdienst er één is naast andere die meestal evenveel eerbied verdienen als de onze. En godsdiensten, ook de Christelijke, kunnen voorbij gaan, maar wat voor alle mensen en alle godsdiensten het belangrijkste blijft is de liefde voor Gods scheppingswerk, door de mens, voor het leven op aarde dat voortgang moet vinden. Zonder die liefde verkeren we in duisternis, zijn ook de idealen van vrijheid en gelijkheid, waar wij de laatste eeuwen ons bestaan mee verrijkt hebben, niets waard. Al hadden we alle kennis - zou Paulus vandaag de dag zeggen - alle technische mogelijkheden, alle vrijheid en gelijkheid, zonder de liefde zijn we niets. Alleen liefde, openheid naar en solidariteit met de medemens, kan de menselijke geest echt vruchtbaar en het menselijk bestaan echt gelukkig maken. Alleen vanuit die liefdevolle, scheppende levensgeest kunnen stemmen klinken, in welke godsdienst dan ook, die ons verkondigen dat we niet angstig moeten zijn, dat God in ons midden woont. Veel meer dan met een leerstellig geloof in Jezus en in de God die hij zijn Vader noemde, leven wij voortaan met een zoekend geloof. Wij zijn de laatste tientallen jaren Jezus' wonderen, zijn maagdelijke geboorte, zijn verrijzenis met Pasen, symbolisch gaan verstaan, als mystieke poëzie van eeuwen geleden. Er wordt in deze kerk niet meer over God en Jezus gesproken zoals dat hier en elders zestig of zelfs twintig jaar geleden gebeurde.

Geloven - dat weten alle godsdiensten - doe je niet alleen met woorden maar in de eerste plaats met daden. Symbolische woorden zijn daarom ook minder belangrijk dan symbolische gebaren. Wij worden vandaag hier uitgenodigd om twee van die oude en geliefde gebaren of rituelen van het Christendom te voltrekken: de handwassing, vanwege de veertigdagentijd, en het wekelijks samen delen van brood en wijn. De handwassing zal Juut Meijer zo dadelijk inleiden, over brood en wijn wil ik tot slot nog graag dit zeggen: wij hoeven van het verstaan van de mysterieuze, mystieke woorden 'dit is mijn lichaam, dit is mijn bloed', waarover zoveel strijd is gevoerd, gelukkig geen probleem meer te maken. In deze gemeente ervaar ik de kracht van brood en wijn delen iedere zondag weer aan den lijve. Als een gebaar dat geloof scheidt, geloof is. Door op te staan, naar voren te komen, en het brood in de wijn te dopen, doen we als Jezus van Nazareth, proberen ook wij, hem achterna, in zijn Geest te zeggen: 'dit is mijn lichaam' - mijn werk, mijn hebben en houden - en 'dit is mijn bloed' - mijn liefde, mijn verlangen, mijn geven en ontvangen. Door dat gebaar geven we aan onze aanwezigheid, onze beschikbaarheid, een betekenis die boven alle woorden die hier gesproken worden, en boven alle gezang uitgaat. We vieren onze dankbare verbondenheid, zeggen ons tastend geloof, onze wankele hoop, onze vaak moeilijke liefde voor elkaar. 'Dit is mijn lichaam, dit is mijn bloed' is een gebaar naar de toekomst toe, dat zijn betekenis pas helemaal krijgt door wat we straks thuis en in onze samenleving doen.

Deze weken betekent het: we gaan zo goed mogelijk op elkaar passen. En laten we niet vergeten dat de wijn waarin we ons levensbrood dopen ook vreugde betekent, zeker vandaag, op zondag Laetare, zondag van blijdschap vanwege het naderend Paasfeest. Die vreugde wens ik ons allen toe, ook in deze tijden van nood.

En met Johannes roep ik ons allen toe: Lieve mensen, bemint elkaar !

Henk Hillenaar

We lezen: Johannes, Hfst 6 (fragmenten)

Henk Hillenaar is te bereiken via lt@dominicusamsterdam.nl ('tav Henk Hillenaar')